

ספר שמיני

1. המיועדים לצבא הם 1 מבין היוונים היו אלה: האתונאים המציאו מאה ועשרים ושבע אניות²; מתוך חרוף נפש והתמסרות נתנו הפלטיים. אף כי היו בלתי מנוסים בספנות, חילים לאניות יחד עם האתונאים; הקורינתיים המציאו ארבעים אניות, המגרים עשרים. והחלקיקים נתנו חילים לעשרים אניות שהמציאו להם האתונאים, האיגיניטים שמונה עשרה, הסיקיוניים שתיים עשרה, הלקדימוניים עשר, האפיזאבריים שמונה, הארטריים שבע, הטרזינייים חמש. הסטיריים שתיים והקיים שתיים ושני פנטקונטרים³. הלוקרים האפוניניים באו לעזרה בשבעה פנטקונטרים.

2. אלה היו אפוא הלוחמים על יד ארטמיסיון; נאמר בפי גם מה היה מספר האניות שהמציאו כל אחת ואחת. מספר האניות שנאספו על יד ארטמיסיון היה, מלבד הפנטקונטרים, מאתיים ושבעים ואחת. את המפקד אשר לו הכח העליון העמידו השפרטים. את אבריציאדיס בן אבריקלידס. יען כי בעלי הברית אמרו, שאם הלוקוני⁴ לא יהיה המפקד, לא ילכו אחרי האתונאים, כי אם יפזרו את הצי העומד להנצר.

3. יען כי בראשונה היה הדבור, עוד טרם נשלח גם לסיקיליה⁵ לעזרה, שאת עניני הצי צריכים למסור לאתונאים. כאשר התנגדו לזה בעלי הברית, ותרזו האתונאים, בהעריכם מאד את קיומה של יון, ובהכירם שאם יתפרדו בגלל ההנהגה, חאבד יון, ונכון חשבו. יען פרוד גרוע ממלחמה הנלחמת בלב אחד באותה המדה שמלחמה גרועה משלום. בדעתם זאת אפוא היטב, לא עמדו על דעתם אלא ותרזו, כל עוד שהיה להם צורך בהם, כמו שהוכיחו זאת ברור. כי כאשר גרשו את הפרסי והתחילו הקרבות בשל ארצו⁶, הוציאו את ההנהגה מידי הלקדימוניים, ונאחזו למראית עין בסבת היהירות של פאבסניאס. אבל זה קרה אחר כך⁷.

1 אחרי שתאר הירוודוטוס את הקרב ביבשה על יד תרמופילי (VII 202—233) עובר הוא לתאר את הקרב בים על יד ארטמיסיון באותם הימים שהיה גם הקרב ביבשה. שהאניות עמדו על יד ארטמיסיון מסופר VII 175—177. 179—195.

2 אחרי כן הוסיפו האתונאים עוד 53 אניות, עד שבסוף העמידו 180 אניות.

3 אניות בעלות חמשים משוטים.

4 המפקד על הגודו הלקוני.

5 ראה VII 145. 153. 159.

6 בעיקר בשל חופי אסיה הקטנה. מקום שהיו ערי היוונים.

7 אחרי כבוש ביונטיון בשנת 477.

4. אך אז כאשר באו היוונים אל נכון לארטמיסיון וראו את האניות הרבות אשר שכנו על יד אֶפְטִי¹ והכל מלא חילים ויען כי מצב הברברים היה אחר מאשר חשבו וקוו, חרדו ושמו לבם לברוח מארטמיסיון לתוך יון פנימה. כאשר הרגישו בהם האֶבְבוֹיִים שהם חושבים על הדבר, הפצירו בְּאֶבְרִיפְיָאָדִיס להתעכב זמן מה עד אשר יבריחו את ילדיהם ואת בני ביתם למקום בטוח. הוא לא שמע לקולם והם פנו אל מצביא האתונאים ופתו את תמיסטוקלס במתנה של שלשים ככר שישארו ושיעשו את קרב הים לפני אֶבְבוֹיָה.

5. וכדי שהיוונים יתעכבו עשה תמיסטוקלס ככה: לאֶבְרִיפְיָאָדִיס מסר מהכספים האלה חמשה ככרים כאילו הוא נותן לו מכספו; ואחרי שזה נפתה על ידו, אמר תמיסטוקלס לאֶדִימְנְטוֹס² בן אוקיטוס, מצביא הקורינתיים, אשר הוא לבדו סרב מבין האחרים ואמר שהוא יפליג מארטמיסיון ולא ישאר, אליו אמר תמיסטוקלס והשביעו: הלא לא תעזוב אותנו, יען אתן לך דורונות גדולים מאלה שישלח לך מלך המדים בעוזבך את בעלי הברית. בעת אמרו את הדברים האלה שלח יחד עם זה אל האניה של אֶדִימְנְטוֹס שלשה ככרי כסף. האנשים האלה שוחדו אפוא בדורונות ונפתו, ולאבכויים געשה רצונם, ותמיסטוקלס עצמו הרויח, בשימו בכיסו בחשאי את השאר, אולם האנשים אשר קבלו מהכספים האלה האמינו שהכסף בא מאתונא לתכלית זו³.

6. באופן כזה נשארו אפוא על יד אֶבְבוֹיָה והתנגחו בקרב הים. והדבר בא ככה: כאשר הגיעו הברברים לאֶפְטִי אך עבר חצות היום וראו בעיניהם מה ששמעו עוד קודם לכן שעל יד ארטמיסיון עוגנות אניות יווניות מעטות, היה רצונם לנסות את כוחם, אולי יקחו אותן. להפליג ישר נגדם לא נראה בעיניהם מטעם זה, שאם יראו היוונים שהם מפליגים ומתקרבים וינוסו, ובנוסם יגן עליהם הלילה. והיה אמנם מקום לחשוב שימלטו, אבל לפי כוונתם לא יציל גם נושא האש⁴ את חייו.

7. לתכלית זו חבלו אפוא את התחבולה הזאת: מכל האניות בחרו במאתים ושלחו אותן לסובב מעבר לֶסְקִיאָתוֹס, לבל תִּקְרָאֵינָה מאת האויבים בעת הפליגן סביב לאבבוייה, לאורך קִפְיָה וגִרִיֶסְטוֹס אל האֶבְרִיפּוֹס כדי לסגור עליהם כשיגיע חלק אחד שמה ויסגור להם את הדרך המוליכה לאחור, והם

1 ראה VII 193.

2 אולי הוא זה שזכר VII 137.

3 לחלק בין המצביאים.

4 בצאת הצבא למלחמה, לקח אחד אתו מהאש הקדושה שעל מזבח זוס ונשא אותה אתו ככדי להרליק בה את האש לקרבנות. ואם גם האיש הקדוש הוה נפל במלחמה, היה זה סימן לתבוסה שלמה, במשך הזמן געשה זה לבטוי קבוע שאף איש לא ינצל.

עצמם יבואו מעבר השני. אחרי שהחליטו זאת שלחו מהאניות את המיועדות ולא היה בדעתם לתקוף את היוונים באותו היום ולא טרם שיראָה להם האות מאת המפליגים סביב שהגיעו. את האניות האלה אפוא שלחו ועל שאר האניות עשו מפקד באַפְּטִי.

8. באותה העת, שבה עשו אלה את מפקד האניות קרה הדבר הזה: היה במחנה הזה סְקִילֵיאָס מְסְקִיוֹנִי¹, האמודאי הטוב בבני דורו, אשר גם בשעה שנטרפו האניות על יד הַפְּלִיוֹן² הציל לפרסים הרבה אוצרות, רבים לקח גם לעצמו. והנה סְקִילֵיאָס זה היה בלבו גם קודם לכן לפול אל היוונים, אך לא היתה לו שעת כושר כמו אז. איך הגיע אז סוף סוף ליוונים, אין בידי לאמר אל נכון, אבל מסופקני, אם הספורים שמספרים אמתיים הם. יען מספרים שאחרי שצלל לתוך הים על יד אַפְּטִי, לא הוציא ראשו מהמים טרם הגיעו לארטמיסיון, אחרי עברו דרך הים יותר משמונים ריס³. מספרים גם דברים אחרים על אודות האיש הזה הדומים לשקרים, אחדים אולי אמתיים הם. עלי אמנם להביע גם את דעתי, שהגיע בסירה לארטמיסיון. בבואו תאר מיד למפקדים איך⁴ נטרפו האניות ואיך נשלחו האניות לטובב את אַבְּבוֹיָה.

9. כאשר שמעו היוונים את הענין, התישבו בדבר. מהדעות הרבות שהוצעו נצחה הדעה להשאר היום הזה במקומם וללון, ואחרי שיעבור הצות לילה יפליגו ויצאו נגד האניות הסובבות. אחרי ההחלטה הזאת, כאשר חכו עד ערב היום⁵ ושום אניה לא באה נגדם⁶, הפליגו הם עצמם נגד הכרברים, יען רצו לנסות את כוחם במיין הקרב ובהבקעת החזית⁷.

10. ויהי כאשר ראו אותם שאר חילי כסרכסס ומפקדיו הולכים ובאים באניות מעטות, ויחשבו להם זאת לשגעון גמור ויפליגו גם הם באניותיהם אל הים בקוותם כי יקחו אותן על נקלה ותקותם היתה מבוססת מאד. יען את אניות היוונים ראו שהן מעטות ואת שלהן שהן עולות הרבה במספרן ומפליגות

1 סקיוני היתה עיר חשובה בחצי אי פְּלִיָּי.

2 מסופר VII 188.

3 בערך ארבעים ק"מ.

4 ראה VII 192. הצופים הודיעו ליוונים את משבר האניות, עתה מספר הוא את פרטי

המשבר.

5 שאם לא יצליחו יהיה לאל ידם להמלט בחשכת הלילה.

6 אחרי שחכו במשך היום שצי הפרטים יתקוף אותם, התעוררו ושנו את ההחלטה, שלא לתקוף את האניות הסובבות כי אם את הצי עצמו.

7 הם רצו לנסות את כוחם בדרך הקרב המיוחד להם, להביע בין האניות. האניה מתאמצת

לעבור בין שתי אניות של האויב ובעת עברה היא משתדלת לשבר את המשוטים ואת הצלעות של האניות.

יותר טוב ובשקלם כדעתם את הדבר הזה, הקיפו אותן שתהיינה בתוך. והנה אלה מהיונים שרחשו חבה ליוונים והשתתפו במלחמה נגד רצונם, עגמה נפשם מאד בראותם אותם מוקפים והאמינו ברור, שאף אחד מהם לא ימלט; כה נורא נדמה להם מצב היוונים, והאנשים אשר הדבר ההולך ונעשה היה רצוי להם התחרו מי יהיה הראשון אשר יקח אניה אטית ויקבל דורונות מאת המלך. יען ערך האתונאים היה גדול מאד בכל המחנה¹.

11. כאשר נתן האות ליוונים, סדרו תחלה את חרטומי האניות כלפי הברברים ואת אחורי האניות לתוך המרכז, וכשנתן האות שנית פתחו בקרב אף כי היו נדחקים במקום צר וגם בחזית. ביום הזה לקחו שלשים אניות של הברברים ואת אחי גורגוס² מלך הסלמיניים, פילאון בן תרסיס, שהיה איש מכובד בצבא. הראשון מהיוונים אשר לקח אניה מהאויבים היה איש אתונאי, ליקמידיס בן איסתיוס, והוא קבל את פרס הנצחון. את הנלחמים בקרביים זה בלי הכרע הפריד הלילה היורד. היוונים הפליגו לארטמיסיון, הברברים לאפטי. אחרי שהקרב היה בדרך אחרת מכפי שקוו. בקרביים זה נפל אנטידורוס מלמגוס לבד מהיוונים אשר עם המלך אל היוונים והאתונאים נתנו לו בעד המעשה הזה חלקת אדמה בסלמיס.

12. כאשר בא הלילה – היה אמנם הזמן באמצע הקיץ³ – ירד גשם חזק במשך כל הלילה ורעמים נוראים מהפליון. החללים ושברי האניות נשאו לאפטי ונצטברו סביב לחרטומי האניות ועכבו את פפות המשוטים. כששמעו החילים הנמצאים שמה את המקרים האלה נפל פחד עליהם, כי דמו שיאבדו בצרה הגדולה שבאה עליהם. יען עוד לא שבה רוחם משבירת האניות והסערה שחוללה מהפליון⁴ נסתכבו בקרב ים כבד ואחרי קרביהים גשם שוטף וזרמי מים חזקים שנשתפכו לתוך הים ורעמים נוראים.

13. ולאלה היה אפוא לילה כזה, לאלה מהם אשר הפקדו להפליג סביב אֶבּוֹיָה נעשה הלילה הזה נורא מאד, ביחוד יען ירד⁵ עליהם כשהם בלב הים וסופם היה אומלל. כי פגעה אותם הסערה והגשם בדרכם כשהיו על יד שוניות אבכוייה ונשאו מהרוח ולא ידעו לאן הם נשאים ונשברו על הסלעים. ונעשה כל זה מאת האל⁶ למען ישתנה הצי הפרסי ליווני ולא יעלה עליו בהרבה.

1 בכל הצי.

2 על אודותיו ראה VII 98.

3 יריות גשמים בקיץ הוא ביון כמו בארץ ישראל מקרה בלתי רגיל.

4 מסופר VII 188.

5 הגשם.

6 הירודוטוס רואה בסערה ובגשם שהתחוללו על ראשי האויבים בעונה שבה אין סערות

וגשמים מצויים את יד האלהות. לרעיון הזה השווה גם את דבריו VII 10.

14. אלה אבדו אפוא על יד שוניות אבכויא אבל הברברים באפטי, כאשר האיר לשמחתם הבוקר, נשאר שקטים באניותיהם והיו שבעי רצון במצבם הרע הזה לשמור על המנוחה בשעה זו. אבל לעזרת היוונים באו חמשים ושלש אניות אטיות. האניות האלה שהגיעו, עודדו את רוחם ויחד עם זה באה הידיעה, שאניות הברברים אשר נסעו לסבוב את אבכויא נשמדו כולן מהסערה שקמה. הם חכו אפוא לשעה הנכונה והפליגו, התנפלו על האניות הקיליקיות¹ והשמידו אותן ויען בא הלילה הפליגו חזרה לארטמיסיון.

15. ביום השלישי, כאשר חרה למצביאי הברברים שאניות כה מעטות תגרומנה להם היוזק וגם פחדו מפני כסרכסס, לא חכו עוד שהיוונים יתחילו בקרב, אלא אחרי שעודדו עצמם, יצאו באניות כחצות היום. וקרה שבאותם הימים שהיו בהם הקרבות על הים היו גם המלחמות ביבשת על יד תרמופילי. עיקר השאיפה לאלה אשר על הים היה הקאבריופוס, כמו זו של האנשים אשר עם לאונידס לשמור על המבוא. הללו אמצו איש את רעהו שלא יתנו לברברים לעבור ליון, והללו שישמידו את צבא היווני ויכבשו את המעבר.

16. אחרי שסדרו אנשי כסרכסס את עצמם במערכה, הפליגו והיוונים נשאר שקטים על יד ארטמיסיון. הברברים סדרו את האניות בחצי ירח והשתדלו לסובב עליהם כדי לתפושם. ועתה הפליגו היוונים לקראתם והתנגחו. בקרב ים זה היו שניהם שקולים². כי צבא כסרכסס גרם לעצמו היוזק בגלל גדלו והמונו, יען האניות הסתבכו והתנגשו אחת בשניה. בכל זאת עמד על נפשו ולא נסג אחר. כי חרה להם מאד לנוס מפני אניות מעטות. רבות היו האניות של היוונים שאבדו, רבים האנשים, אולם בהרבה יותר אניות הברברים ואנשיהם. אחרי שהתנגחו ככה נפרדו שניהם.

17. בין חילי כסרכסס נלחמו בקרב ים זה המצרים בגבורה עזה ועשו מעשים גדולים וגם לקחו חמש אניות יוניות יחד עם האנשים. בין היוונים נלחמו האתונאים ביום הזה בגבורה, ובין האתונאים קלניס³ בן אלקיביאדס אשר יצא למלחמה עם מאתים איש על הוצאותיו ואניה משלו.

18. כאשר נפרדו שני הצדדים שמחים⁴, מהרו אל מקום תחנותם. אחרי שהוציאו היוונים את עצמם מקרב הים ושבו, אף כי לקחו אתם את מתיהם ושברי אניותיהם⁵, היו נפגעים קשה וביותר האתונאים, שמחצית אניותיהם היו מקולקלות והתיעצו על מנוסה לתוך יון פנימה.

1 ראה VII 91.

2 אלה בגבורתם ואלה בהמונם.

3 אבי אלקיביאדס הידוע.

4 שנצלו בקרב קשה מזה, 5 סימן לנצחון חשוד I 8.

19. והנה שם תמיסטוקלס אל לבו, שאם יפריד מאת הברבר את השבט היוני והקרי, יהיה ביכלתם להתגבר על הנשארים; לכן, בשעה שהאבבויים הניסו את צאנם אל הים¹, אסף אל המקום הזה את המצביאים ואמר להם שנראה בעיניו כי יש לו איזה אמצעי שבו מקוה הוא למשוך את הטובים שבין בעלי ברית המלך. לעת עתה גלה רק את הדברים האלה ואמר להם שבמצב השעה עליהם לעשות את הדבר הזה: מצאן האבבויים ישחט כל איש כמה שירצה – כי טוב שיהיו לצבא מאשר לאויבים – ופקד שכל אחד ייעץ לאנשיו להדליק אש. אשר לנסיגה ידאג הוא לשעה המתאימה שיבואו ליון שלמים. את הדברים האלה אמר להם לעשות ומיד הדליקו אש ויפנו אל הצאן.

20. יען בוזו האבבויים לחזון בקיס² כדבר שאין בו ממש לא הוציאו דבר ולא הצטידו לשם המלחמה העומדת לבוא עליהם והם עצמם גרמו לידי מצבם האומלל. מיחסים לבקיס את החזון הזה על דבר הענינים האלה: „שים אל לבך, כשישלח הלועז את גשר החבלים לתוך הים,

הוצא מתוך אבבויה את העזים המרבות לפעות“.

ויען כי לא שמו לב כלל למלים האלה באסונם בימים ההם ולזה שעמד עליהם לבוא, הגיעו לצרה גדולה עד למאד.

21. עוד הם עוסקים בדבר הזה, הופיע הציסה מטרחיס³. כי היה על יד ארטמיסיון הצופה פוליאס. מוצאו מאנטיקיירה⁴, אשר היתה לו סירה מוכנה ומסודרת והפקד שאם חיל הים ינוצח עליו להודיע זאת לאנשים אשר על יד תרמופילי. כמו כן היה הברוניכוס⁵ בן ליסיקלאוס, איש אתונא, מוכן גם אצל לאונידס להודיע לאנשים אשר על יד ארטמיסיון באניה בעלת שלשים משוטים אם יקרה אסון לחיל היבשה. הברוניכוס זה הודיע בכואו את הנעשה עם לאונידס וצבאו. בשמעם את דבריו לא רצו לרחות יותר את צאתם, כי אם יצאו לדרך בסדר כמו שהיו, הקורינתיים ראשונה והאתונאים לאחרונה.

22. מאניות האתונאים בחר תמיסטוקלס את המהירות ביותר והלך אל מקומות המים לשתיה וחקק באבנים⁶ כתובת אשר היונים יקראו אותה בעת בואם למחרת היום לארטמיסיון. והכתובת אמרה ככה: „אנשים יונים, אינכם

1 אל המישור על שפת הים, בכדי להיות מוגנים על ידי צי היוונים.

2 חווה קדמון שנבא על מלחמות עם הפרסים. השם בקיס אינו שם פרטי אלא מסמן חווה.

והיו כמה מיני בקיס: ביאוטי, ארקרי ואטי. ומנם המאה השמינית והשביעית.

3 ראה VII 176, 203.

4 ראה VII 198.

5 נשתים אחרי זה, בשנת 478, הלך יחד עם תמיסטוקלס במשלחת לשפרטה.

6 שמסביב למעינות.

עושים נכונה בהלחמכם נגד אבותיכם ובהכניעכם את יון. אלא יותר טוב עברו אלינו. ואם אין באפשרותכם לעשות זאת, צאו לטובתנו עוד כעת מהמערכה, גם אתם וגם בקשו את הקרים שיעשו כמעשיכם. ואם אין ביכלתכם לעשות אחת משתי אלה, כי אם אסורים אתם על ידי ההכרח משתוכלו להתקומם, אזי מדי נפגש בקרב, תעשו עצמכם רפי ידים, וזכרו שאתם יצאתם מאתנו ושמחתלה יצאה השנאה נגד הברבר מכם אלינו. תמיסטוקלס כתב זאת, כפי שנדמה לי בכוונה כפולה, או שאם תשאר הכתובת נעלמה מהמלך תגרום שהיונים יניחו את המלך ויעברו אל צדם, או שאם תובא לפני המלך ותשמש כמלשינות, תגרום שתאכזר אמונתו ביונים וירחיק אותם מקרבות הים.

23. תמיסטוקלס חרת אפוא את הדברים האלה; מיד אחרי כן בא לברברים באניה איש מהִקְטִיאִיאָה¹ להודיע את בריחת היוונים מארטימסיון. והם מתוך אי־אמון בו, שמו את המודיע במשמר ושלחו אניות מהירות לחקור תחלה. כאשר הודיעו האנשים את הנעשה, הפליג עם הנץ החמה כל הצבא בבת אחת לארטימסיון. הם נשארו במקום הזה עד חצות היום, מפה הפליגו להיסטיאאה, בהגיעם שמה כבשו את עיר ההיסטיאאים והחריבו את הכפרים אשר על חוף הים הנמצאים בחבל אֶלוֹפִיָה² ובמדינה היסטיאאה.

24. בעת שהותם שמה שלח כסרכסס, אחרי שנתן הוראות בדבר החללים, כורזו אל חיל הים. ההוראות אשר נתן היו אלה: מחללי צבאו שהיו בתרמופילי— עשרים אלף במספר— יש להשאיר מהם כאלף, את האחרים צוה לקבור בקברים שנחפרו, לכסותם בעלים ולהערים עליהם אדמה³ למען לא יראו לעיני חיל הים. ואחרי שעבר הכורזו להיסטיאאה, אסף לאספה את כל הצבא ואמר את הדברים האלה: „אנשים בעלי ברית, המלך כסרכסס מרשה לכל הרוצה מכם לעזוב את המערכה ולעביר ולהסתכל איך הוא נלחם באנשים אוילים אשר קוּו להתגבר על עוז המלך“.

25. אחרי שהכריז את הדברים האלה, היה מחסור גדול באניות. כה רבים היו האנשים אשר רצו להסתכל. הם עברו את הים והסתכלו בחללים בעברים בין שורותיהם. כולם האמינו כי החללים כולם לקדימוניים וְתִסְפִיִים הם, יען ראו גם את ההלוטים. בכל זאת לא נעלם מעיני האנשים אשר עברו ובאו המעשה אשר עשה כסרכסס בחללי צבאו. והיה באמת מעשה צחוק. יען מאלה נראו שוכבים אלף מתים, כולם מונחים צבורים על מקום אחד. ביום הזה

1 ראה VII 175.

2 השם העתיק של החצי הצפוני מאבכוייה.

3 כלומר: להערים עליהם אדמה ולכסות את ערמת האדמה בעלים.

שמו לבם להסתכל; ביום המחרת הפליגו באניותיהם להיסטיאיאה והצבא אשר עם כסרכסס יצא לדרך.

26. והנה באו כנופלים אליהם אנשים אחדים מארקדיה אשר היו זקוקים לפרנסה ורצו להיות עסוקים. כשהם מובאים לפני המלך חקרו אותם הפרסים למעשיהם של היוונים. והיה איש אחד אשר שאל אותם יותר מכולם. אלה אמרו להם, שהם חוגגים את המשחקים האולימפיים¹ ושהם מסתכלים בהתחרויות ברגל וברכב. וזה שאל עוד, מה יהיה הפרס אשר הוקבע להם, שבערו הם מתחרים. ואלה אמרו זר מעץ הזית הניתן. ועתה הביע טְרִיטַנְטִימִיס בן אֲרַטַנְנוֹס חות דעת עדינה מאד שנחשבה לו מצד המלך למורך לב. יען כשמעו שהפרס הוא זר ולא אוצרות, לא עצר ברוחו משתוק, אלא אמר נגד כולם: „הוי, מרדוניוס, על איזו אנשים הולכת אותנו להלחם, שאינם נלחמים בעד פריס של אוצרות, כי אם בעד זה של תהלת הזרירות“.

27. לו סופרו אפוא הדברים האלה; בזמן שעבר בינתיים, בעת שהיתה התבוסה בתרמופילי, שלחו התסלים מיד כורזו אל הפוקים כי היתה תמיד טינה בלבם עליהם, אך ביותר אחרי התבוסה האחרונה. יען התסלים עצמם התפרצו עם כל חילם וגם חיל בעלי בריתם לתוך ארץ הפוקים שנים אחדות לפני מסע המלחמה הזה של המלך ונחלו מפלה מאת הפוקים וקבלו מכות נאמנות. כי כאשר נדחקו הפוקים אל הֶפְרַנְסוֹס היה אצלם הקוֹסֶס הַאֶלְאִי טְלִיאָס, וטליאס זה המציא את הערמה הזאת: הוא טח בסיד שש מאות איש מהפוקים, את הגבורים, אותם ואת נשקם, ונתן להם לתקוף לילה את התסלים ופקד עליהם, להרוג את מי שיראו שאינו לבן. כשראו אותם המשמרות הראשונות של התסלים במצב כזה, נבהלו, בחשבם שאיזה פלא מופיע, ואחרי המשמרות הצבא עצמו, עד שארבעת אלפים חללים ומגינים נפלו בידי הפוקים. את החצי מהם הקדישו לֶאֱבִי² ואת החצי לדלפוי. ממעשר השלל של הקרב הזה נעשו האנדרטות הגדולות העומדות יחד סביב לחצובה לפני המקדש בדלפוי³, ואחרות הקדישו בֶאֱבִי.

28. את הדבר הזה עוללו אפוא הפוקים לחיל הרגלים של התסלים אשר צר עליהם, ואת חיל הרוכבים שלהם שהתפרץ לתוך הארץ השמידו כליל. יען במעבר הנמצא על יד היאַמפוליס חפרו חפירה גדולה ושמו לתוכה כדים ריקים, צברו עליהם עפר והשוו לשאר האדמה וחכו לתסלים המתפרצים. אלה דמו לאבד את הפוקים, התקרבו ונפלו לתוך הכדים. פה שברו הסוסים את רגליהם.

1 היתה האולימפיאדה השבעים וחמש (VII 206).

2 היה שם מקדש אפולו ומקום אורקולום.

3 החצובה עמדה במגרש לפני המקדש וסביבה אנדרטות של אלים.

29. בגלל שני המאורעות האלה חרה להם לתסלים ושלחו כורז שיאמר את הדברים האלה: „פוקים, עתה הלא תוכחו היטב שאינכם שווים לנו. יען עוד קודם לכן, כל עוד היוונים האירו לנו פנים, היינו נחשבים בעיניהם יותר מכם, אולם כעת אצל הברבר השפעתנו כה גדולה, שיש בידינו להשתלט על ארצכם ומלבד זאת לכבוש אתכם לעבדים. ואף כי כל הכח בידינו אין אנחנו זוכרים את הרעות, אלא יהיו לנו תמורתן חמשים ככר כסף ולכם מבטיחים אנחנו להעביר את הסכנה מעל הארץ.“

30. את הדברים האלה שלחו התסלים להודיע להם. כי הפוקים לבדם בין העמים בחבל ההוא לא נטו אחרי המדים, מתוך שום נמוק אחר, כפי שאני מוצא אחרי שקלי בדעתך, אלא מתוך שנאה לתסלים. אלמלי תמכו התסלים בענין היוונים, היה לדעתך הפוקים נוטים אחרי המדים. ובכן כאשר הודיעו להם התסלים את הדברים האלה אמרו, שלא יתנו את הכסף ושיש בידם לנטות אחרי המדים במדה שוה עם התסלים, לו היה בכלל ברצונם. אולם מרצונם הטוב לא יהיו לבוגדים ביון.

31. כאשר נמסרו הדברים האלה, התעברו התסלים כל כך בפוקים עד שנעשו למורי דרך המלך. מארץ הטרחינים השתערו על ארץ דוריס. כי מארץ דוריס נמשך חבל צר שמה, אשר רחבו כשלשים ריס בערך, המשתרע בין הארץ המלית והפוקית ואשר היה לפנים דְרִיאֹפִיס¹. הארץ הזאת היא מולדת הדורים אשר בפלופוניסוס. את החבל הדורי הזה לא התריבו הברברים בהשתרעם, יען נטו אחרי המדים וגם התסלים לא נתנו.

32. כאשר השחרעו מדורים על פוקים, לא תפשו את הפוקים עצמם. יען חלק מהפוקים עלו על פסגות הפְּרִנְסוֹס—כי עשוי ראש הפְּרִנְסוֹס לקבל המון, נמצא הוא בודד אצל העיר גָּאוֹן, שמו סִיתוֹרְאָה, ועליו העלו את רכושם וגם הם עצמם עלו—אבל רובם הצילו את רכושם אל הלוקְרִים האוּזוֹלִים אל העיר אֶמְפִּיסָה הנמצאת מעל למישור הקְרִיסִיאִי. הברברים עברו דרך כל ארץ פוקים. יען התסלים הוליכו ככה את הצבא; כל מקום שכבשו, שלחו באש והחריבו, גם בערים וגם במקדשים שמו אש.

33. כי בחבל הזה הלכו לאורך הנהר קיפִיסוֹס והחריבו הכל ושרפו עד היסוד את העיר דְרִימוֹס, כמו כן תְרִדְרָה, אָרוֹחוֹס, סְתֵרוֹנִיוֹן, אֶמְפִּיסִיאָה, גָּאוֹן, פְּדִיאָה, טְרִיטָה, אֶלְטָה, הִיאֶמְפּוֹלִיס, פְּרִפּוֹטְמִיוֹ וְאֶפֶי, המקום שבו היה מקדש עשיר של אפולו, מכיל בתי אוצר ודורות רבים. והיה אז במקום הזה אורקולום כמו שיש שם גם היום. גם את המקדש הזה בזזו ושרפו. גם

1 על שם החושבים הקדמונים, הִקְרִיאֹפִיסִים.

תפשו סוקים אחדים ברדפם אחריהם על יד ההרים ונשים אחדות אשר ענו עד מות בידי ההמון.

34. הברברים עברו על פני פּרפּוֹטמיו והגיעו לִפְנוֹפּאִי. במקום הזה נפרד צבאם ונחלק לשנים. החלק הגדול והאדיר של הצבא יחד עם כסרכסס עצמו יצא על אתונא והשתער על הבויאוטים, לתוך ארץ האורחומָנִיִּים. כל המון הבויאוטים נטה אחרי המדים. את עריהם הצילו אנשים מקדוניים שנשלחו מאת אלכסנדר¹ והיו מפורזים בהן. הם הצילו אותן בדרך זו ברצותם להוכיח לכסרכסס שיד הבויאוטים עם המדים.

35. החלק הזה של הברברים נסע אפוא בדרך זו, החלק השני מהם יצא עם מדריכיהם על המקדש בדלפוי. בהשאירם את הפרנסוס לימינם. גם הם החריבו כל מה שנפל לידם מארץ פּוֹקִיס; הלא שרפו גם את עיר הפּוֹפּוֹסִים והקֶאבְלִיִּים והֶאִיאולִיָּדִים. הם הלכו בדרך זו אחרי שנפרדו משאר הצבא מטעם זה, בכדי שאחרי שישסו את המקדש אשר בדלפוי יגישו למלך כסרכסס את האוצרות. יען כל הדברים בעלי ערך שהיו גנוזים במקדש ידע כסרכסס, כפי שאני חושב, יותר טוב מאשר את הדברים אשר השאיר בביתו, יען הרבו תמיד לדבר על אודותיהם, ביחוד על הדורות של קרויסוס בן אֶלֶאָטֶס².

36. כאשר נודע הדבר לדלפים נפל עליהם פחד גדול ובחרדם חרדה גדולה שאלו באל בדבר האוצרות הקדושים אם יטמינו אותם באדמה או יעבירום לארץ אחרת. האל אסר עליהם להזיזם³ ממקומם ואמר כי הוא עצמו עוצר כח להציל את שלו. כששמעו הדלפים את הדברים האלה, חשבו רק על נפשם. ובכן שלחו את הילדים ואת הנשים אל העבר השני לארץ אֶחֶה, רובם עלו על פסגות הפּרַנְסוֹס והחביאו את רכושם בתוך המערה הקוֹרִיקִית⁴, אחדים נמלטו לאֶמְפִּיסָה הלוקֶרִית. ובכן עזבו כל הדלפים את העיר זולת ששים גברים והפותר⁵.

37. ויהי כאשר התקרבו הברברים ההולכים ובאים וראו מרחוק את המקדש, ראה באותה שעה הפותר ששמו היה אֶקִיטוֹס, שמונחים לפני המקדש כלי זין קדושים מוצאים מתוך הדביר, אשר אסור היה לשום איש לנגוע בהם. הוא מהר ובאר לדלפים הנמצאים את הפלא והברברים, אשר חשו והגיעו אל

1 על אודותיו ראה V 19. 22.

2 ראה על אודותם I 50. 92.

3 יען עון גדול היה להזיז פסל ממקומו (I 163).

4 מערה גדולה, גבהה 30 מטרים, ארכה 60 מטרים. נקראה ככה על שם הנימפי קוֹרִיקָה.

אהובת אפולו.

5 הפותר פתר את דברי האל הסתומים, שנאמרו מפי הפיתיה.

המקדש של אתיני פְּרוֹנִיָאָה¹, קרה להם פלא עוד יותר גדול מזה שקרה קודם לכן. יען אמנם מופת גדול היה גם זה, שנשק מלחמה יופיע מעצמו חוצה, מונח לפני המקדש; אולם השני שקרה אחרי זה, ראוי בין כל התופעות להתפלאות מרובה. כי כאשר היו הברברים קרובים למקדש של אתיני פְּרוֹנִיָאָה, נפלו עליהם באותה שעה משמים ברקים ומהפרנסוס נקרעו שני צוקים ונשאו ברעש גדול עליהם ופגעו ברבים מהם ומתוך המקדש של הפרוניאה נשמעו שאון ותרועת מלחמה.

38. כאשר באו על הברברים כל האסונות האלה בבת אחת נפלה עליהם תרדמה גדולה. כאשר הרגישו הדלפים שאלה נסים, ירדו והרגו רבים מהם. הנשואים ברחו ישר אל הביאוטים. וספרו אלה מהברברים אשר שבו, כפי שאני שומע, שמלבד אלה ראו גם מעשי אלהים אחרים, ששני אנשים כבדי נשק גבוהים מטבע האנושי היו מאחוריהם והרגו בהם ורדפו אותם.

39. שני האנשים האלה היו לדברי הדלפים הַרְוֵאִים מקומיים, פִּילְקוֹס וְאָבְטוֹנוֹאוֹס, ששטחיהם הקדושים נמצאים על יד המקדש², זה של פִּילְקוֹס על יד אותה הדרך מעל למקדש של פְּרוֹנִיָאָה, זה של אָבְטוֹנוֹאוֹס בקרבת המעיין הקסטיילי לרגלי הפסגה הַיֵּאֲמָפְיָה³. האבנים שנפלו מהפרנסוס היו עוד בימי שלמות, מונחות בשטח הקדוש של אתיני פרוניאה, שנשאו שמה בעברן בין הברברים. באופן כזה היתה אפוא מנוסת האנשים הללו מעל המקדש.

40. חיל הים⁴ של היוונים כוון את האניות לבקשת האתונאים מאר-טמיסיון לסלמיס. מטעם זה הפצירו בהם האתונאים כי יתקרבו ויעמדו על יד סלמיס, בכדי שיעבירו את הילדים ואת הנשים מאטיקה, מלבד זאת שיתיעצו גם מה יהיה עליהם לעשות. יען במצב שנתהווה רצו להתייעץ כי נתאכזבו ממחשבתם. כי הם חשבו למצוא את הפלוטוניסיים עם כל חילם בבויאוטיה מחכים לברבר, אך לא מצאו איש מהם, אלא שמעו שהם מבצרים את האיסתמוס בהחשיבם מאד את ערכו להחזיק את הפלוטוניסוס ועליו ישמרו מאד, ואת השאר יעזבו לנפשו. ובכן בשמעם את הדבר הזה הפצירו בהם לשים את סניהם לסלמיס.

41. והנה האחרים עגנו על יד סלמיס, והאתונאים על יד ארצם. אחרי

1 נקראה ככה, יען מקדשה עמד לפני מקדש אמולו.

2 של אמולו:

3 על יד דלפוי מתרוממים שני קירות סלעים ענקיים, שם הסלע האחד הַיֵּאֲמָפְיָה, והשני הַיֵּאֲמָפְיָה. לרגלי שני הסלעים האלה נובע המעיין הקסטיילי הקדוש, המשחטן לתוך נקיק עמוק וממנו לתוך הנחל קְלִיטְוֹס.

4 המשך מפרק 21.

בוואם הוציאו כרוז, שאיש איש מהאתונאים יציל עד כמה שיש ביכלתו, את ילדיו ואת אנשי ביתו. הרוב שלחו לטריוזין, אחרים לאַיגִינה. אחרים לסלמיס. הם הזדרו למלט אותם, יען חפצו לציית לאורקולוס¹, אולם ביחוד מטעם זה: האתונאים מספרים שנחש גדול גר כשומר המבצר בתוך המקדש². הם מספרים זאת וגם שהם הקריבו לפניו את קרבנו מדי חודש בחדשו כאילו הוא נמצא באמת³. קרבן החודש הוא עוגת דבשי. בזמן לפני זה היתה עוגת הדבש תמיד נאכלת, עכשו נשארה שלמה. אך הודיעה הכהנת את הדבר, עזבו האתונאים ברצון ובחסף לב את העיר כי הלא גם האלה יצאה את המבצר. אחרי שהביאו הכל למקום בטוח, הפליגו אל הצי.

42. אחרי שעגנו האנשים מארטמיסיון את האניות על יד סלמיס, נהרו ובאו כשמעם גם שאר חיל הים של היוונים מטריוזין, כי הודיעו להם להתאסף לפוגון, הנמל של הטריוזינים. התאספו פה הרבה יותר אניות מאלה שנלחמו על יד ארטמיסיון ומערים רבות. המפקד העליון על הצי היה גם עתה אותו האיש שהיה על יד ארטמיסיון, אַבְרִיָאָדְס בן אַבְרִיקְלָדְס איש שפרטה, אף כי לא היה מזרע המלוכה⁴. את מספר האניות הגדול ביותר והמצוינות ביותר המציאו האתונאים.

43. ואלה אשר יצאו למלחמה: מהפלופוניסוס המציאו הקדמוניים שש עשרה אניות, הקורינתיים המציאו אותו מספר האנשים אשר על יד ארטמיסיון, הסיקיוניים המציאו חמש עשרה אניות, האַפִּיָדְאבְרִיִים—עשר, הטריוזינים—חמש, הַקְרִמְיוֹנִים—שלוש, והיו אלה, זולת ההרמיוניים מגזע הדורי והמקדוני⁵, והגרו מאַרְיָאֹס ופִּינְדוֹס ולבסוף מִדְרִיאֹפִיס. ההרמיונים הם דְרִיאֹפִיס אשר גורשו על ידי הירקלס והמליים מחוץ הארץ ששמה היום דוריס.

44. אלה יצאו אפוא למלחמה מבין הפלופוניסיים, ואלה היו מהיבשת מחוץ⁶. האתונאים לבדם העמידו יותר מהאחרים כולם מאה ושמונים אניות, יען על יד סלמיס לא השתתפו הפְּלִיִים בקרב הים עם האתונאים לרגלי הענין הזה: כאשר נסוגו היוונים מארטמיסיון ובאו על יד חֶלְקִיס, עלו הפלטיים על

1 המספור VII 140.

2 האתונאים האמינו שבמקדש אתני פוליאס על האקרופוליס חי נחש שהיה קדוש לאלה. כל עוד שהקרבן החדש נתקבל, שמר הנחש על המבצר, אולם כשהנחש עזב את מקומו, סימן שגם האלה יצאה את המקדש ופסה כל תקוה.

3 הירודוטוס מביע בזה את ספקו במציאות הנחש.

4 לרוב היו המלכים המפקדים במלחמה.

5 השוה I 56: כאשר גורש מהיפטיאיטיס בידי הקירמאים התישב על הפינדוס ונקרא

המקדני, משם נסע לארץ דריאופיס ומדריאופיס בא סוף סוף אל הפלופוניסוס ונקרא הדורי.

6 לפלופוניסוס.

החוף למולם בארץ בויאוטיה והתעסקו בהצלת בני ביתם. הם נעזבו אסוא בעת הצילם אותם. האתונאים היו בזמן שהפלסגים ירשו את הארץ הנקראת היום יון – פֶּלְסָגִים¹ ונקראו קֶרְנָאִים² ובימי המלך קֶקְרוֹפּוֹס³ נקראו קֶקְרוֹפִידִים, וכאשר קבל אֶרְחָתָאבס⁴ את השלטון, שנו את שמם לאתונאים, וכאשר יוֹן⁵ בן כסותוס נעשה מצביא האתונאים, נקראו על שמו יונים.

45. המְגֵרִים המציאו אותו מספר האנשים כמו על יד ארטמיסיון, האֶמְפֶּרְקִיֹּטִים⁶ באו לעזרה בשבע אניות, הֶלָאבְקִידִים בשלש, אלה היו מגזע הדורי מקורינתוס.

46. מיושבי האיים המציאו האיגיניטים שלשים אניות. אמנם היו להם גם אניות אחרות עם אנשיהן, אולם בהן שמרו על ארצם, ובשלשים ההן ששטו באופן מצוין נלחמו בקרב הים על יד סלמיס. האיגיניטים הם דוריים מֶאֶפִידָאברוס; האי הזה נקרא לפנים בשם אוינוני. אחרי האיגיניטים המציאו החֶלְקִידִים את עשרים האניות והאֶרְטֶרִיים את השבע שהיו על יד ארטמיסיון. אלה הם יונים. אחריהם הֶסְיִים שהמציאו אותן האניות, עם יוני מאתונא. הנֶכְסִיִים המציאו ארבע; הן אמנם נשלחו מאת האזרחים, כמו יושבי האיים האחרים אל המדים, אך מבלי לשים לב לפקודה עברו אל היוונים בהשתדלותו של דִּימוֹקְרִיטוֹס, איש נכבד בין האזרחים ובאותה שעה מפקד אניה. הנכסיים הם יונים ומוצאם מאתונא. הֶסְטִירִיים המציאו אותן האניות כמו על יד ארטמיסיון, הֶקִיתֶנִיִים⁷ אחת ואחת בעלת חמשים משוטים, שני העמים האלה הם דִּירִיאופִיִים. גם הֶסְרִיפִיִים והֶסִיפֶנִיִים והמֶלִיִים⁸ יצאו למלחמה; הם לבדם בין יושבי האיים לא נתנו לברבר אדמה ומים.

47. כל העמים אשר ישבו בין הֶתְסֶפְרוֹטִים⁹ והנהר אֶחְרוֹן בתוך יצאו למלחמה. כי התספרוטים הם שכני האֶמְפֶּרְקִיֹּטִים והֶלָאבְקִידִים אשר יצאו למלחמה מהחבלים הקצוניים. מאלה היושבים חוצה להם היו הקרוטוניאטים

1 שהאתונאים היו פלסגים מספר הירוודוטוס גם | 56.

2 כלומר: יושבי ההרים, יען הישוב הראשון היה על ההר. במשך הזמן התרחב הישוב במישור מסביב למבצר.

3 קקרופוס נחשב כמיסד אתונא וכבונה את המבצר.

4 אתיני גדלחו ולכן נקראו התושבים אתונאים.

5 ראה VII 94, 95 והערה שם.

6 מֶאֶמְפֶּרְקֶנָה באקרנגיה.

7 קִיתֶנִס אי בין הקיקלדים.

8 שלשתם איים בין הקיקלדים.

9 עם באֶסִירוס.

היחידים שבאו לעזרת יון בצרתה באניה אחת אשר מפקדה היה פאילוס. איש אשר נצח שלש פעמים במשחקים הפיתיים. הקרוטוניאטים הם לפי מוצאם אֶתִיִּים.¹

48. האחרים השתתפו במלחמה בהמציאם אניות בעלות שלש שורות של משוטים, המְלִיִּים, הסיפניים והקְרִיפִיִּים המציאו אניות בעלות חמשים משוטים. המליים שהם לפי מוצאם לקדימוניים המציאו שתיים, הסיפניים והקריפיים, שהם יונים מהאתונאים, אחת אחת. המספר הכללי של האניות, מלבד האניות בעלות חמשים משוטים, היה שלש מאות שבעים ושמונה.²

49. כאשר התאספו המצביאים של המדינות הנזכרות לסלמיס, התייעצו, אחרי שהציע תחלה אָבְרִיבִיאָדְס שיוחה מי שירצה את דעתו, איזה מקום מהמקומות הנמצאים בידיהם מתאים ביותר לעשות בו את קרב־הים; כי אטיקה נעזבה כבר, הצעתו היתה בנוגע לשאר המקומות. רוב הדעות של המדברים הסכים להפליג אל האיסתמוס ולהלחם בקרב הים לפני הפלופוניסוס, בהוסיפם עוד את הנמוק הזה, שאם ינוצחו בקרב הים הזה, יושם עליהם מצור בהיותם באי סלמיס, במקום שלא תבוא להם שום עזרה, אולם על יד האיסתמוס יוכלו ללכת אל ארצם.

50. עוד המצביאים מהפלופוניסוס דנים בדבר הזה בא איש אתונא ומודיע שהברבר בא לאטיקה ומכלה את כולה באש. יען הצבא יחד עם כסרכס עשה את דרכו דרך ארץ הביואטיים ושרף את עיר הֶתְסִפִּיִּים, אחרי שאלה עזבה והלכו אל הפלופוניסוס, כמו כן את עיר הפלִטִיִּים ובא לאתונא והחריב בה את הכל. הוא שרף את תֶסֶפִיָה ואת פֶלִטִיָה יען שמע מהתִיבִיִּים, שאלה³ אינם נוטים אחרי המדים.

51. מזמן העברה על ההליספונטוס, המקום שממנו התחילו הברברים את מסעם ושהתעכבו שמה חודש ימים שבו עברו לאירופה, הגיעו אחרי שלשה חדשים אחרים לאטיקה כשהיה קְלִיאָדְס אֶרְכֹנוֹט על האתונאים.⁴ הם לכדו את העיר העזובה ומצאו מתי מספר אתונאים שנמצאו במקדש, גוברי המקדש ואנשים עניים, אשר בצרו את המבצר בקרשים וקורות ועצרו בעד המשתערים; לא רק לרגלי מחסור באוכל לא יצאו לסלמיס, אלא יען הם דמו להבין את דברי האורקולום, שהפיתיה חזתה להם, שחומת העץ אי אפשר תהיה להלכד; וזה הוא אפוא המפלט לדברי האורקולום ולא האניות.

52. הפרסים חגו על התל מול המבצר, זה שהאתונאים קוראים גבעת

1 על אודותם III 136 V 44.

2 הסכום הכולל לפי המספרים שמוסר כאן הירוודוטוס הוא רק שלש מאות ששים ושש.

3 התספיים נלחמו יחד עם לאונידס על יד תרמופילי.

4 בשנת 480.

ולברוח. ואלה מהם שנשארו החליטו להלחם בקרב ים לפני האיסתמוס. כאשר בא הלילה, גמרו את האספה והלכו אל האניות.

57. אך בא תמיסטוקלס אל האניה, נשאל מאת מְנִי־פִילֹס, איש אתונא, מה החליטו. וכאשר שמע ממנו שֶׁחָלַט להוליך את האניות אל האיסתמוס ולהלחם בקרב ים לפני הפלופוניסוס, אמר: „האמנם, אם ירחיקו את האניות מסלמיס, לא תהיה לך עוד מולדת שתלחם בעדה בקרב היס. יען כל אחד יהיה נחפו לעירו ולא אֶבְרִיָאָדָס יהיה בכחו לעצור בהם ולא איש אחר שהצבא לא יתפור, ומתוך חוסר לב תאבד יון. אם כן, אם יש עוד אפשרות, לֶךְ ונסה לבטל את ההחלטה אם יש בכחך לשנות את דעתו של אבְרִיָאָדָס שישאר על המקום“.

58. העצה מצאה חן ביותר בעיני תמיסטוקלס ומבלי לענות דבר על הדברים האלה הלך אל האניה של אֶבְרִיָאָדָס. בבואו אמר שרוצה הוא לדבר אתו על ענין צבורי. הוא צוה לו להכנס לתוך האניה ולאמר מה שהוא רוצה. שם ישב לו תמיסטוקלס על ידו וספר לו את כל הדברים אשר שמע מפני מניסיפילוס כאילו הם הגיוני רוח שלו. והוסיף עוד דברים רבים אחרים עד אשר פתהו בהפצרותיו שיצא מתוך האניה ויאסף את המצביאים לאספה.

59. והנה כאשר התאספו, עוד טרם שהציע אבְרִיָאָדָס את הענין אשר בגללו קרא את המצביאים לאספה, הרבה תמיסטוקלס לדבר, כי הרי היה מענין מאד. בעת דברו את דבריו אמר המצביא מקורינתוס, אֲדִימָנְטוֹס בן אוקיטוס: „הוי תמיסטוקלס, במשחקים מוכים בשוטים האנשים הנחפזים לצאת מהשורה“¹. וזה ענה בהצטדקו: „אבל המפגרים אינם מעוטרין בזר“.

60. אז אמנם השיב לקורינתיי באדיבות, אולם לאֶבְרִיָאָדָס לא אמר דבר מהדברים אשר דבר אתו קודם לכן, שאם יפליגו מסלמיס, יתפורו, יען בנוכחות בעלי הברית לא יאה היה כלל להאשימם. הוא השתמש בנימוק אחר באמרו את הדברים האלה:

א. „כידך נתן בשעה זו להציל את יון אם תשמע בקולי ותשאר במקומך ותלחם בקרב ים ולא תשמע לדברי האנשים האלה להסיע את האניות אל האיסתמוס. הלא שמעת את שני הנמוקים ושים אותם האחד מול השני, אם נתגש על יד האיסתמוס, תלחם את הקרב במרחבי היס מה שאין לתועלתנו כלל וכלל יען לנו אניות המתנהלות בכבודות ונופלות במספרן. וגם תפסיד את סלמיס ואת מְגֶרָה ואיגינה, אף אם בשאר הפעולות נצליח. יען באותו זמן ילך

1 אדימנטוס מוכיח את תמיסטוקלס על אשר התחיל לדבר טרם שמפקד העליון הציג את הענין לפני האספה.

אחרי חיל הים גם חיל היבשה. וככה אתה בעצמך תוליך אותם אל הפלופוניסוס ותסכן את יון כולה.

ב. אולם אם תעשה מה שאני אומר, תמצא את התועלת הזאת: ראשית בהתנגחנו במקום צר עם אניות מעטות נגד רבות, ידנו תהיה על העליונה הרבה מאד, אם הדבר יפול כפי שיש לקוות; יען להלחם במקום צר הוא לטובתנו, ובמרחב לטובתם; שנית, סלמיס תוצל אשר שמה מלטנו את טפנו ואת נשינו. ויש בענין עוד דבר שאליו אתם שואפים ביותר: בהשארך פה תלחם בבת אחת גם בעד הפלופוניסוס וגם בעד האיסתמוס ואם רק בין תבין לא תוליך אותן אל הפלופוניסוס.

ג. ואם יפול הדבר כפי שאני מקוה ונגצח באניות, לא יבואו הברברים אל האיסתמוס ולא יעברו הלאה מאטיקה, הם יסוגו אחור בלי כל סדר ונרויח שנחזיק במקרה ואיגינה וסלמיס, אשר בה לפי חזון אל נתגבר על האויבים. אנשים המחליטים החלטה נבונה, בדרך כלל עולה הדבר בידם, ואם הם מחליטים החלטה בלתי נבונה גם האל אינו עומד ליד בינת אנוש.

61. כאשר דבר תמיסטוקלס את הדברים האלה, שסע אותו עוד פעם אַדִימַנטוס הקורינתי ופקד עליו לשחוק יען הוא בלי מולדת ולאבריביאדס אין רשות לתת לאיש בלי ארץ שיחיה את דעתו. הוא צוה שתמיסטוקלס יציין את עירו ואחרי כן יחיה את דעתו. את הדבר הזה הוכיח לו על פניו יען כי אתונא נלכדה ונכבשה, והנה עתה אמר תמיסטוקלס לאיש הזה ולאנשי קורינתוס דברים רבים וקשים והראה בנאוומו שיש להם עיר וארץ טובות מאשר להללו. כל עוד יש להם מאתים אניות עם אנשיהן: איש מהיוונים לא יהדוף אותם אחור אם יתקפו.

62. אחרי שהרצה את הענינים בנאוומו פנה אל אבריביאדס ודבר אליו ביותר תוקף: „אתה, אם תשאר פה ובהשארך תִרְאָה את עצמך כגבור, ואם לא, תאבד את יון, יען האניות נושאות בחבן את הכרעת המלחמה בשבילנו. ולכן שמע בקולי. ואם לא תעשה את הדבר הזה, אזי נקח אנחנו תיכף ומיד את בני בתינו ונסע לסְפִירִיס¹ אשר באיטליה השיכת לנו עוד מימי קדם וכפי שחזה האורקולום מוטל עלינו לִישָׁבָה. ואתם עוזבים מבעלי ברית כמונו תזכרו עוד את דברי.”

63. מדברי תמיסטוקלס למד אבריביאדס לקח. לי נראה, שהוא למד לקח בעיקר מהפחד פן יעזבו אותם האתונאים אם יוליך את האניות אל האיסתמוס. יען, אם יעזבו האתונאים לא יהיו האחרים מוכשרים עוד לקרב. ולכן בחר בהצעה להשאר במקומם ולהלחם בקרב ים מכריע.

1 מושבה יונית עתיקה באיטליה על הגהר טיריס.

64. ובכן, אחרי מלחמת דברים ואחרי שנראה זאת לאבריפֿיאָדס התכוננו היוונים שעל יד סלמיס להלחם בקרב ים במקום הזה. והנה האיר היום ואך עלתה השמש ותהי רעידת אדמה ביבשה ובים. ויחליטו להתפלל לאלים ולפנות לאִיאָקִידים¹ לעזרה. מה שהחליטו, עשו. כי אחרי שהתחננו לכל האלים קראו מפה, מסלמיס, גם לאִיאָס וטֶלְמוֹן, אולם אחרי אִיאָקוֹס ושאר האִיאָקִידים שלחו אניה לאִיגִינה.

65. והנה ספר דִיקִיוֹס בן תֶּאֹקִידָס, איש אתונא, שהיה גולה והגיע בימים ההם לכבוד אצל המדים: בעת שצבא היבשה של כסרכסס שם את ארץ אטיקה לשמה והיתה עזובה מהאתונאים, קרה המקרה שהיה הוא יחד עם דִימֶרטוֹס הלקדימוניי במישור הֶתְרִיאָסִי², ויראו עמוד אבק מתרומם מעבר אֶלֶאבְּסִיס כאילו משלשים אלף³ איש; הם התפלאו על האבק מאיו בני אדם יהיה ומיד שמעו קול ונדמה היה להם הקול כאילו של אִיאָקוֹס⁴ המִיֶּסֶטִי. דימרטוס, שלא היה בקי בפולחן אשר באלאבסיס, שאלהו, איזה קול זה. ועל זה השיב: „דימרטוס, אין זה אלא שבר גדול יקרה את צבא המלך. הלא הדבר ברור, בהיות אטיקה עזובה, שזה קול אלהי, הבא מאלאבסיס לעזרת האתונאים ובעלי בריתם. אם הוא יתֶךָ⁵ לעבר הפלוֹפוֹניסוֹס, נשקפת סכנה למלך עצמו ולצבאו אשר ביבשה. ואם הוא יפנה לעבר האניות אשר בסלמיס, יסתכן המלך להפסיד את צבאו אשר בים. את החג הזה חוגגים האתונאים מדי שנה בשנה לכבוד האם והבת⁶ והרשות בידי כל אחד מהם כמו לשאר היוונים להכנס בסודם. והקול שאתה שומע שרים הם בחג הזה.“ על זה אומר דימרטוס: „שתוק ואל תאמר לשום איש את המאורע הזה. יען אם יגיעו דבריך אלה לאזני המלך תפסיד את ראשך, ולא אני ולא איש אחר, אף אחד, יוכל להצילך. לכן דם. הנח לאלים שידאגו לצבא הזה.“ את העצה הזאת אפוא יעץ לו, ומאבק והקול נעשה ענן שהתרומם ונשא לעבר סלמיס אל מחנה היוונים. באופן כזה הוברר להם, שצבא הים של כסרכסס עומד להשמיד את הדברים האלה ספר דִיקִיוֹס בן תֶּאֹקִידָס בהסתמכו גם על עדים אחרים.

1 ההרואים מסלמיס ואיגנה, ראה V 80 והערה 4.

2 מישור צפוני מערבית מאתונא, בין תְּרִיָה ואלאבסיס. ביום הששי של החג הגדול באלאבסיס, שחל ביום 19 לספטמבר, היה יוצא המון גדול חוגג מאתונא והלך בדרך לאלאבסיס נושא את פסל אִיאָקוֹס מאתונא לאלאבסיס. והנה עתה נדמה היה לדיקיוס ודימרטוס שרואים הם את האבק ושומעים את קריאות החוגגים, אף כי הארץ היתה שוממה.

3 זה היה מספר יושבי אתונא לפני מסע כסרכסס (V 97).

4 כנוי לדיוניטוס.

5 עמוד האבק.

6 דימיטר ופרספוני.